УДК 81'373:821.161.2-1

Катерина Яриновська
(Житомир, Україна)

ОДОРАТИВНА ЛЕКСИКА У ПОЕЗІЯХ ЮРІЯ ІЗДРИКА: СТИЛІСТИЧНІ ФУНКЦІЇ, ОСОБЛИВОСТІ МОРФОЛОГІЧНОГО ВИРАЖЕННЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ В ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ

У статті репрезентовано лінгвістичне використання лексики на позначення запахів у поетичній творчості Юрія Іздрика на прикладі збірки "Календар любові". Також досліджено стилістичні функції, особливості морфологічного вираження та застосування в художньому тексті одоративних лексем.

Ключові слова: *запах, слова на позначення запахів, поезія, одоративи, одоративна лексика, сучасна поезія, Юрій Іздрик, збірка"Календар любові".*

The article presents the linguistic use of vocabulary to denote odors in the poetic work of Yuriy Izdryk using the example of the collection "Calendar of Love". The stylistic functions, features of morphological expression, and the use of odorative lexemes in the literary text are also investigated.

Keywords: *smell, words denoting smells, poetry, odoratives, odorative vocabulary, modern poetry, Yuriy Izdryk, collection "Calendar of Love".*

Юрій Іздрик є українським поетом, прозаїком, музикантом, активним громадським діячем, культурологом, автором концептуального журнального проекту «Четвер», одним із творців станіславського феномену. З'явився на світ у Калуші, на Івано-Франківщині, там живе і творить нині, активно співпрацює з багатьма музикантами та митцями. Його найвідоміші твори – повість «Острів крк», збірки поезій «Станіслав і 11 його визволителів» і «Після прози», збірки есеїв «Флешка»,«Таке», «Underwor(l)d», романів «Воццек», «Подвійний Леон» і «АМтм». Порівняно нещодавно у Львові у «Видавництві Старого Лева» вийшло три поетичні збірки Іздрика: «Ю», «AB OUT» та «Календар любові» [1].

Однією з найвідоміших поетичних збірок Іздрика є «Календар любові» – «…книжка, яка певною мірою придумала, виносила і написала себе сама», – каже Іздрик. – «Коли три роки тому мене накрила графоманська хвиля майже щоденного віршування, я й гадки не мав, скільки це триватиме, які теми, настрої, образи і форми домінуватимуть, який врешті-решт масив текстів виникне, і вже напевно не планував собі жодних книжок. Починалося все доволі безневинно – от просто собі пісні закоханого трубадура. Проте за ці три роки сталося стільки всього – і в особистому житті, і в житті цілої країни, – а вірші все не закінчувалися, щоденне письмо стало майже звичкою, в тему кохання невблаганно проникала тема війни...» 365 поезій, що увійшли до збірки, творять умовний рік, упродовж якого людина змінюється, оновлюється, по-іншому дивиться на світ. «Календар любові» репрезентує любов, яка здатна творити дива, прийняти буття й насолоджуватися ним і що найважливіше – надає жагу до життя, допомагає знайти сенс [3].

Саме тому ми розглянемо одоративну лексику у творчості Юрія Іздрика на прикладі зазначеної книги.

Засоби передачі запаху у творах поета різноманітні, часом він використовує лише натяки на той чи той запах, не називаючи його й не означуючи безпосередньо.

Для передавання запаху використовуються переважно іменники: *запах, чад, сморід* із їх семантичними рядами, рідше – дієслова: *пахне, пахтить*, а от використання прикметників є нехарактерним. У всій книзі знаходимо лише один приклад використання прикметника-одоратива «*пахучий*». Загалом використання порівняно малої кількості одоративної лексики цілком характерне для незвичайної творчої манери письменника й пояснюється тим, що вона розрахована на інтелектуального освіченого читача який має вільно орієнтуватися в мистецтві, філософії та інших галузях буття людини.

Якщо розглядати лексику за стилістичним забарвленням, то можна знайти різні зразки: позитивна – *«переконаний, що все живе, **пахне** добре»* [2, с. 90]*, «у **пахощах** спецій у млості секрецій»* [2, с. 177]; негативна – «*і притрушено шротом порохом **чадом** уламками»* [2, с.24]*, «налітає щось незриме, хижим птахом, марним птахом, **смородом** війни»* [2, с. 308] та стилістично нейтральна – *«…я робив тобі джойнти з **пахучих** трав, сам курив лиш тютюн і ганджу»* [2, с. 211].

Загалом у книзі проілюстровано вживання 11 одоративів, і ми проаналізуємо їх відповідно до контексту:

1. *«Вінегрет перемішано скроплено кров'ю гноєм нафтою і притрушено шротом порохом **чадом**/ уламками ремигає й не давиться самоназвана шляхта/ лиш рубає капусту і задоволено плямкає..»* – із вірша «that is the question» [2, с. 24]. Слово «чад» – іменник, чоловічого роду, ужитий в однині, в орудному відмінку; має значення задушливого отруйного безбарвного газу, який утворюється при неповному згорянні різних видів палива; чадний газ. У зазначеному контексті відображає негативне значення диму на кривавому звалищі та входить в склад метафоричного образу прогнилого державного апарату, що порівнюється з шляхтою.

2. *«…переконаний що все живе **пахне** добре…»* – із вірша «roter frontkampferbund» [2, с. 90]. Слово «пахне» – дієслово, теперішнього часу, вжите в середньому роді, називному відмінку; означає видавати, виділяти який-небудь запах. У контексті має нейтральне лексичне забарвлення і не виражає специфічного метафоричного чи образного значення.

3. *«...розтабачую **дуст** пересіюю dust переписую копі пасту/ перемелюю чай іпомею товчу підсипаю у йогурт мускати...»* – із вірша «мода да» [2, с. 99]. Слово «дуст» – іменник чоловічого роду, ужитий в однині, у називному відмінку; лексичне значення – хімічний препарат у вигляді порошку, що використовується для знищення шкідливих комах. У контексті виступає додатком при присудку, що є авторським неологізмом, тому складно говорити про певну художню роль поданої лексеми.

4. *«…у слова немає **запаху**, а є тільки колір і смак…»* – із вірша «time-out» [2, с. 136]. Слово «запах» – іменник чоловічого роду, ужитий в однині, у родовому відмінку; лексичне значення – особливе відчуття присутності деяких летких речовин у повітрі, що здійснюються хімічними рецепторами нюху, що розташовані в носовій порожнині людини або тварин. У реченні виконує роль додатка, особливою художньою роллю не відзначається.

5. *«…такий от з грозою танець// і мускульний і мускусний, із **запахом** сигарети, зі смаком тестостерону, затягує в рай енергетики…»* – із вірша «de jure» [2, с. 146]. Слово «запах» – іменник чоловічого роду, ужитий в однині, в орудному відмінку. У реченні є частиною відокремленого означення й відповідно виступає частиною складного епітета.

6. *«…а довкола зливи і грози, і ясні електричні ночі/ я люблю цей **запах** наркоз/, він летний і як ти жіночний…»* – із вірша «reGrechuta» [2, с. 152]. Слово «запах» – іменник чоловічого роду, ужитий в однині в знахідному відмінку. У реченні виступає додатком і має художнє значення повіряння (запах наркозу як і ти, летний, жіночний).

7. «…ти напівпрозора та повна секреті/ і шифри твої нетутешні/ у ***пахощах*** *спецій у млості секрецій / я встоте вмліваю як вперше…»* – із вірша «симетрія симбіозу» [2, с. 177]. Слово «пахощі» – іменник, ужитий у множині, означає запахи, зазвичай приємні, ароматні. У реченні є додатком, специфічної художньої ролі не відіграє.

8. *«…а за вікном – вільготність субтропічна /* ***пахтить*** *бензин палахкотить жасмин / ми безрухом затримуємо вічність: любов у червні – тільки шість годин…»* – із вірша «протест № 6» [2, с. 183]. Слово «пахтить» – дієслово, ужите в однині й використовується на позначення запаху та має на увазі видавати, виділяти який-небудь запах, проте має стилістично забарвлене позитивне значення й уособлює приємний аромат бензину.

9. *«…я робив тобі джойнти з* ***пахучих*** *трав/ сам курив лиш тютюн і ганджу/ тимчасовий наш дім із тіней повстав/ й дотягнувся до хмар уже майже…»* – із вірша «summertime» [2, с. 211]. Слово «пахучих» – прикметник, ужитий у родовому відмінку; має лексичне значення того, що виділяє аромат. У реченні сполучається зі словом «трави» й утворює класичний образ.

10. *«…чорним димом / білим димом / налітає щось незриме / хижим птахом / марним птахом /* ***смородом*** *війни / ти стоїш над рівнем моря»* – із вірша «ab out» [2, с. 308]. Слово «сморід» – іменник, ужитий в орудному відмінку одини; лексичне значення – неприємний, смердючий запах. У реченні вживається як частина відокремленого означення й має художню роль підсилювального епітета.

11. *«… і коли вже довкола* ***пахне*** *війною / і вже розгораються перші битви / говори зі мною / говори зі мною / бо словом також можна любити»* – із вірша «молитва» [2, с. 336]. Слово «пахне» дієслово, теперішнього часу, вжите в середньому роді, називному відмінку; означає видавати, виділяти який-небудь запах. У контексті має негативне значення, бо «пахнути війною» то бути близьким до війни, на межі війни.

Характерною особливістю творів Юрія Іздрика є вживання класичних, поодиноких зразків одоративної лексики зі стандартною структурою. Тому ми зробили висновок, що застосування одоративів впливає на красу й виразність художнього мовлення, допомагає розкрити зміст твору з нового боку, підсилює образне відчуття основної думки Юрія Іздрика. Слова із загальним значенням запаху або лексеми з його вторинним значенням можуть належати до іменників, прикметників, дієслів, характеризують як конкретні реалії, предмети, так і абстрактні поняття; відображають широку гаму наявних у природі запахів. У мові поета такі лексеми використовуються для передачі опоетизованих, лірично забарвлених, багатих різними відтінками одоративних образів. У художньому тексті лексика на позначення запаху є надзвичайно багатогранним, змістовим, образним засобом і потребує подальшого глибокого дослідження, хоча і вживається не надто часто.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Іздрик Юрій Романович. *Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії.* URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Іздрик_Юрій_Романович

2. Іздрик Юрко. Календар любові. Львів : Видавництво Старого Лева, 2016. 425 с.

3. Юрко Іздрик: творчість. URL: https://sites.google.com/site/ urkoizdrik/tvorcist/